

BACKSTAGE BIJ MUSICAL SOLDAAT VAN ORANJE

Goed draaiend

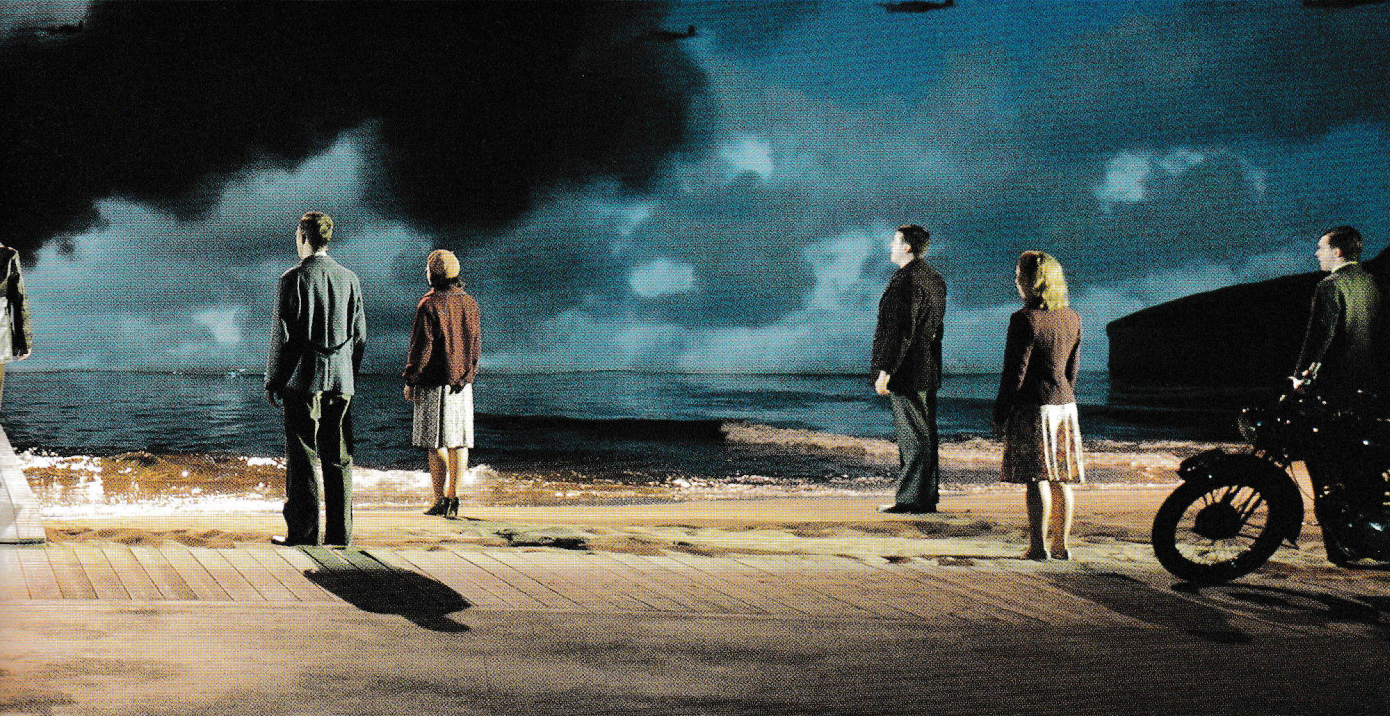
De musical *Soldaat van Oranje* ging vijf jaar geleden in première in de TheaterHangaar, waar het publiek plaatsneemt in een ronddraaiende zaal. Bij de verbouwing van de oude vliegtuighangaar is er destijds geen rekening mee gehouden dat de voorstelling zo lang zou spelen. 'Alles hier is gebouwd voor een looptijd van een half jaar, met uitloop naar een jaar.' Toch gaat er zelden iets kapot. *De Ingenieur* mocht een kijkje nemen achter de schermen.

tekst ir. Judith Robbe foto's *Soldaat van Oranje* – De Musical

Vijf jaar geleden was dit de *middle of nowhere*; nu staat de TheaterHangaar aangegeven op de blauwe borden langs de snelweg', vertelt *stage manager* Patrick Uphoff niet zonder trots. In 2010 werd in een half jaar tijd een leegstaande hangaar van 60 bij 70 m op het voormalig militair vliegveld Valkenburg in Katwijk omgebouwd tot theater. Sinds 30 oktober 2010 is *Soldaat van Oranje – De Musical* in die hangaar ruim 1600

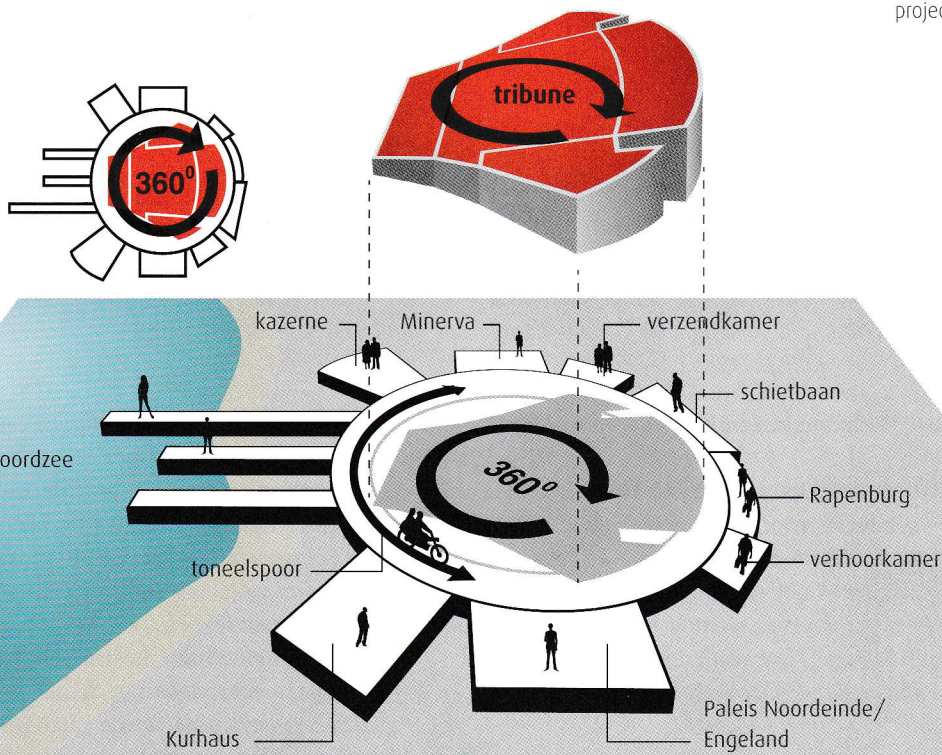
keer opgevoerd, leert een blik op het krijtbord backstage waarop het aantal voorstellingen met streepjes wordt bijgehouden. Ruim 1,8 miljoen bezoekers hebben hier het verhaal van verzetsheld Erik Hazelhoff Roelfzema gevolgd, en nog steeds zit de zaal avond aan avond vol. *Soldaat van Oranje* hoopt voor het eind van dit jaar niet alleen de langstlopende, maar ook de best bezochte Nederlandse musical te zijn.

Er is nog iets dat de voorstelling bijzonder maakt: het publiek bekijkt de voorstelling vanuit een draaiende theaterzaal met 1103 zitplaatsen. Het decor is in 360° om de tribune heen gebouwd en wordt afgeschermd door bewegende panelen. Terwijl het publiek van scène naar scène draait, brengen de schuivende schermen de nieuwe set in beeld en onttrekken de vorige aan het zicht. Er zijn dus geen pauzes nodig om het decor te wisselen.

De set van het Scheveningse strand heeft als achterwand een projectiescherm van 57 m breed en 7,8 m hoog.

Het decor, met voor bijna alle locaties in het verhaal een eigen set, is in 360° om de tribune heen gebouwd.

illustratie Marcel Groenend

Als overgangsbeeld tussen de scènes worden op de schermen video-projecties van 180° getoond op maar liefst de helft van het totale decor, ofwel projecties

‘Speciale software regelt naar welk stuk decor het publiek kijkt’, vertelt Uphoff. ‘Een complex communicatiesysteem met als referentie de zaal stuurt het geluid aan. Het rekenprogramma zorgt dat de juiste speakers op het juiste moment het geluid laten horen, zodat het geluid ook werkelijk daar vandaan komt waar het publiek naar kijkt. Dit konden we alleen bereiken door de musici in een geluiddichte orkestbak te plaatsen, zodat de muziek niet ineens uit een andere hoek lijkt te komen.’

Bijna alle locaties in het verhaal hebben hun eigen set, waaronder de Leidse studentensociëteit Minerva, Paleis Noordeinde en het strand van Scheveningen inclusief golvende Noordzee. Die laatste set is de grootste, met als achterwand een projectiescherm van 57 m breed en

7,8 m hoog. ‘De zee zelf bevat 360 000 l water en is Kiwa-gecertificeerd. Het is dus goedgekeurd zwembad – maar met een temperatuur van 18 °C wel koud. De golfslag maken we op dezelfde manier als het Tikibad in Duinrell dat doet, met twee drukkamers die lucht over het wateroppervlak blazen.’

Doolhof

Ook de landingsbaan van het vliegveld maakt deel uit van het decor. ‘Op een gegeven moment rijden we twee sets weg, waarna de schuifdeuren van de hangaar opengaan. Deze opening van 25 m creëert in combinatie met de schermen

in totaal 88° extra toneel. Dat komt bovenop het decor van 360°, rekent Uphoff voor.

Vanuit de artiestenfoyer loopt Uphoff langs kledingrekken vol uniformen en een kast met zenders – ‘voor iedere acteur één, alleen de hoofdpersonen dragen ook een tweede als back-up’ – en hij gaat een deur door. ‘Welkom in sociëteit Minerva. Je staat nu midden op het toneel.’ Dat lijkt helemaal niet het geval, want er is geen zaal met stoelen te zien, alleen een blinde wand. ‘Dat komt doordat de tribune op een andere set staat gericht’, verklaart Uphoff.

‘De stroomschaatsen bovenop de bewegende schermen vormen het meest fragiele onderdeel van het decor’

Hij opent een deur in de wand en onthult daarmee een doolhof van staal. ‘De blauwe draaischijf van de Duitse leverancier Bumat bestaat uit diagonalen, die vanuit het midden naar buiten zijn gericht, met tussenliggers. Die draaien over negen rails op in totaal zeshonderd wielen. De door een ander bedrijf statisch ontworpen tribune, die inclusief publiek 200 ton weegt, staat daar loodrecht op. Omdat het gewicht van de tribune op de draaischijf niet gelijk is verdeeld, houden we een logboek bij

waarin we van elk wiel de slijtage vermelden.’

Twintig elektromotoren zorgen voor de aandrijving van de draaischijf, die bij de buitenrand met een snelheid van 1,2 m/s ronddraait. ‘Ofwel met ruim 4 km/h, een lekkere loopsnelheid, want de acteurs moeten soms flinke afstanden afleggen tussen de scènes.’

In het midden van de draaischijf zijn drie zogeheten twisterbanden op elkaar gestapeld. ‘Daarmee verbinden we de vaste wereld met de draaiende. De stroomkabels lopen door deze spiraalvormige kabelrupsen, die een rotatie van 3000° mogelijk maken. Dat is voldoende, want tijdens de voorstelling maakt de tribune in totaal vijf rondes met de klok mee’, legt Uphoff uit. ‘Overigens betekent vijf keer draaien ook vijf keer terugdraaien na afloop van de voorstelling. Die rotaties gebruiken wij om de systemen te testen.’

Bij de verbouwing van de vliegtuighangaar is er destijds geen rekening mee gehouden dat de voorstelling zo lang zou spelen. ‘Alles hier is gebouwd voor een looptijd van een half jaar, met uitloop naar een jaar’, laat Uphoff weten. ‘Niets is helemaal geoptimaliseerd voor deze setting. Vandaar ook dat een bestaande tribune op een bestaande draaischijf is geplaatst.’

‘We zijn in logboeken gaan bijhouden wat er kapotgaat en waarom’, vervolgt hij. ‘Op basis

Tegen het eind van de voorstelling gaan de hangardeuren open en komt koningin Wilhelmina in een Dakota voorrijden.

De in het decor nagebouwde Noordzee bevat 360 000 l water.

daarvan hebben we onderhoudsintervallen bepaald, zodat we van achteraf repareren naar preventief vervangen konden overstappen. Daardoor gebeurt er nog weinig onverwachts: 95 % van de mogelijke problemen hebben we in de tang.'

Nachtmerrie

De eerste *show cancel* – de ergste nachtmerrie van een theaterproducent – kan Uphoff zich nog goed herinneren. 'De aansturing van de schuivende schermen werkt op 24 V. Tijdens de matineevoorstelling op zondag klapte er een 24 V-voeding uit. Die hadden we echter niet op voorraad. Meteen daarna hebben we geïnventariseerd wat er kapot kan gaan en zo'n groot effect kan hebben. Daarvan hebben we voldoende reserve-exemplaren ingeslagen.' In vijf jaar tijd is het maar drie keer voorgekomen dat de voorstelling moest worden geannuleerd. Dat de productie tijdelijk moet worden stilgelegd, een *show stop*, komt ook wel eens voor. 'Dat kan elke dag gebeuren. Al proberen troubleshooters, de technici die tijdens de voorstelling problemen oplossen, dat uiteraard uit alle macht te voorkomen. En dat lukt hen in bijna alle gevallen.'

Wat het meest gebeurt, is dat een stroomschaats bovenop de schuivende schermen kapotgaat. 'Die schaatsen, die de panelen van stroom voorzien, vormen het meest fragiele onderdeel van het decor', vertelt Uphoff. 'Ze zijn gemaakt van kunststof en willen nog wel eens breken.' Dat gebeurt bijvoorbeeld als de hangardeuren opengaan en de Dakota, met daarin een vanuit Engeland terugkerende koningin Wilhelmina, voorrijdt. 'Door de wind kan een zwart doek van het decor gaan wapperen en tegen een stroomschaats slaan. Daar zijn ze niet op berekend.' In het eerste jaar dat Soldaat van Oranje speelde,

was er een korte onderbreking van de voorstelling nodig om zo'n stroomschaats te vervangen. 'Dat deden we vanaf de grond en kostte zeker een kwartier. Sinds we het van bovenaf zijn gaan doen, kunnen we een exemplaar tijdens een scène vervangen in 1,5 à 2 minuten', laat Uphoff weten. Het publiek merkt er dus helemaal niets van. 'En dat zwarte molton hebben we maar weggehaald', zegt hij met een knipoog.

De schermen worden draadloos aangestuurd, via Bluetooth. 'Dat brengt risico's met zich mee, want Bluetooth werkt op dezelfde frequentie als

'Het is een zeldzaamheid dat er echt iets kapotgaat'

wifi. Soms hebben we last van een communicatiestoring.' Maar daarvoor hebben de troubleshooters een simpele oplossing. 'Meelopen en de schermen met de hand bedienen', lacht Uphoff.

Na vijf jaar is het inmiddels een zeldzaamheid dat er echt iets kapotgaat, laat Uphoff weten. 'De troubleshooters hoeven tijdens een voorstelling meestal niet veel meer te doen dan een toeschouwer de weg wijzen die naar het toilet moet. De draaiende theaterzaal zorgt voor desoriëntatie, waardoor een bezoeker de foyer niet altijd meteen kan vinden.' |